

*Марина Пилипчук
м. Київ, Україна*

Структура професійної готовності майбутніх перекладачів до інноваційної діяльності

The paper draws attention to translation students' readiness for the innovative professional activity. It briefly reviews the scientific works of leading Ukrainian and foreign scientists. Translation students' readiness for the innovative professional activity assumes 1) positive motivation; 2) psychophysiological tendency to perform the innovative activity; 3) adaptability in doing professional tasks; 4) theoretical knowledge and practical skills; 5) computer literacy and application of computer-assisted translation software (TM, MT, CAT); 6) intercultural communication and 7) reflexive thinking. Therefore, we distinguish the following components within the structure of translation students' readiness for the innovative professional activity: personal, technological, qualification, and reflexive.

Keywords: components, innovative activity, professional readiness, translation students.

Готовність є істотною передумовою цілеспрямованості й ефективної діяльності. Високий рівень сформованості готовності – це запорука професійності, обізнаності, досвідченості, та адаптивності в умовах інноваційної діяльності. Проте, феномен готовності до інноваційної професійної діяльності майбутніх перекладачів значно ускладнено через недостатню кількість досліджень, присвячених цьому науковому питанню. Це, в свою чергу, потребувало аналізу психолого-педагогічної літератури щодо визначення ключового поняття «готовність до інноваційної професійної діяльності майбутніх перекладачів» та виокремлення його компонентів.

Безпосередньо питання формування педагогічної готовності до інноваційної діяльності за останні роки досліджувалось у роботах К. Ангеловські, Ю. Максимова, О. Козлової, Т. Демиденко, І. Гавриш; філософський аспект інноваційної діяльності став предметом наукових розвідок Ю. Будас, Л. Даниленко, О. Навроцького, В. Лутая, В. Кременя; різні аспекти підготовки до інноваційної діяльності у процесі отримання професійної освіти дослідили Л. Даниленко, М. Кларин, Л. Лісіна та інші.

Здійснивши ґрунтовний аналіз психолого-педагогічної літератури та беручи до уваги особливості перекладацької діяльності, **професійна готовність майбутнього перекладача** визначається нами як

інтегроване особистісне утворення, що відображає результативність процесу фахової підготовки у ЗВО та є установкою на успішну майбутню діяльність фахівця з перекладу в інноваційних умовах.

Готовність майбутніх перекладачів до інноваційної діяльності, в свою чергу, трактуємо як придатність до інноваційної діяльності, що виражається в активному позитивному ставленні особистості до неї, психофізіологічній схильності займатися нею, адаптивності у виконанні професійних завдань на основі комплексу теоретичних знань та практичних навичок, використання інноваційних програм комп'ютерного перекладу, індивідуально-психологічних особливостей для здійснення міжкультурної комунікації та здатності до рефлексивного мислення.

На основі визначених понять доходимо висновку, що у структурі готовності майбутніх фахівців з перекладу до інноваційної діяльності необхідно виокремити такі компоненти: особистісний, технологічний, кваліфікаційний та рефлексивний.

Особистісний компонент визначає спрямованість особистості майбутнього фахівця з перекладу на формування готовності до інноваційної професійної діяльності. Цей компонент поєднує мотиваційний та психофізіологічний аспекти. Готовність до будь-якої діяльності виникає на основі досвіду, що ґрунтується на формуванні позитивного ставлення до обраної професії, усвідомленні мотивів і потреб, об'єктивації її предмета і способів взаємодії з ним. Від того, чи буде це ставлення позитивним або негативним, короткочасним, випадковим або стабільним, значною мірою залежить ефективність професійної діяльності, ступінь активності особистості, з якою та буде прагнути одержати позитивні результати у своїй праці. Усвідомлюючи значущість власного професійного розвитку, потребу в професійній діяльності, студент виробляє модель майбутніх дій [2, с. 69-70].

У структурі досліджуваної нами готовності важливе місце займають психічні та фізіологічні процеси, пов'язані з особливостями професійної діяльності перекладачів в інноваційних умовах: отримання та обробка великого обсягу інформації вимагає швидкої реакції, оперативної пам'яті, абстрактно-логічного мислення, а також швидкості і точності сенсомоторних реакцій, наявності у студентів-перекладачів комунікативних здібностей, які допомагають їм правильно орієнтуватися та швидко адаптуватися в непередбачуваних професійних ситуаціях [6, с. 55].

Розглядаючи проблему здібностей, більшість науковців, серед них Ю. Гільбух, М. Вертгеймер, В. Шадриков, В. Дружинина, В. Крутецкий, В. Молярко, дотримуються думки про вирішальну роль у розвитку

здібностей соціального та професійного досвіду людини, умов її життя і діяльності, не відкидаючи при цьому значення індивідуально-природних передумов психічного розвитку, найбільш вивченими з яких є властивості типу вищої нервової діяльності. Б. Теплов [5], вивчаючи це питання, довів, що задатки є вродженими, а здібності є наслідком їх розвитку.

Для майбутніх перекладачів необхідним задатком є схильність до гуманітарних наук, зокрема філологічного профілю, що визначається належністю особи до певного психологічного типу, а це, за словами автора теорії психологічних типів К. Юнга, «залежить від вроджених властивостей людини» [Цит. за: 7, с. 113] та розкривається у зацікавленості до вивчення іноземних мов та літературної творчості, а також загальної комунікабельності особистості. Водночас, важливою умовою готовності до майбутньої інноваційної діяльності є творчість і креативність, а також адаптивність до змін умов професійної діяльності. Останній компонент полягає у володінні усіма видами мовленнєвої діяльності та можливості швидко переходити від рецептивних до продуктивних видів, а деколи навіть долучатися до декількох видів одночасно, наприклад під час виконання синхронного перекладу. Формування зазначеного компоненту невід'ємно пов'язане з розвитком творчих здібностей, що є передумовою перекладацької діяльності загалом.

Особливість інноваційної діяльності перекладача спонукає до розробки методики тренувань пам'яті, реакції, логічного мислення, швидкості прийняття рішення в навчальному середовищі, що є максимально наближеним до професійного.

Технологічний компонент передбачає активну позицію майбутнього фахівця з перекладу у сучасній професійній діяльності у відповідь на комп'ютеризацію професійних завдань, зокрема використання комп'ютерної техніки та програм машинного / автоматизованого перекладу, що, власне, є засобом реалізації інноваційної професійної діяльності.

Термін «технологія» диференціюється сучасними науковцями. Деякі з них асоціюють його з технологіями навчання (прийоми наукової організації праці викладача, які дозволяють якнайкраще досягти визначеної мети навчання). Інші вчені виокремлюють технології у навчанні (прийоми використання у навчальному процесі технічних засобів та власне самі засоби) [1]. В межах технологічного компоненту ми розрізняємо технології як такі, що тісно пов'язані з використанням комп'ютерної техніки загалом та відповідного

лінгвістичного програмного забезпечення для здійснення навчально-професійної діяльності у галузі перекладу.

Така інтеграція технологій до інноваційної професійної діяльності передбачає врахування в межах технологічного компоненту готовності до інноваційної професійної діяльності таких вмій та навичок: засвоєння принципів архітектури персонального комп'ютера та функціонування операційної системи Windows; оволодіння основними навичками роботи з прикладним програмним забезпеченням (архіватори, браузері, антивіруси, графічні та текстові редактори); засвоєння функціональних особливостей використання пакету офісних програм MS Office (MS Word, MS Excel, MS Power Point, MS Publisher); оволодіння методами роботи з хмарними технологіями Cloud Computing, термінологічними онлайн базами, електронними словниками (ABBY Lingvo, Multitran, Prompt) та системами розпізнавання символів; оволодіння базовими навичками створення перекладацьких проєктів засобами CAT технологій (Omega T, SDL Trados тощо) та подальшої роботи з ними.

Компетентісно-діяльнісний підхід дозволяє замінити систему обов'язкового формування знань, умінь і навичок комплексом компетентностей, які формуються в процесі діяльності. Виходячи з вищезазначеного, технологічний компонент готовності майбутніх фахівців з перекладу до інноваційної професійної діяльності передбачає такі компетентності:

Технічна компетентність, яка відображає наявний рівень володіння комп'ютерною технікою та відповідним прикладним програмним забезпеченням з метою пошуку, опрацювання, аналізу, передачі та професійної обробки інформації з різних інформаційних джерел та застосування низки технічних засобів для виконання науково-дослідної чи проєктної діяльності.

Технологічна компетентність, яка є системою професійних умінь і навичок використання лінгвістичного програмного забезпечення у галузі перекладу та редагування для здійснення інноваційної перекладацької діяльності.

Кваліфікаційний компонент передбачає здатність перекладати на професійному рівні завдяки наявності у студентів теоретичних знань з тих наук, що забезпечують зміст інноваційної перекладацької діяльності, а також практичних умінь і навичок, необхідних для виконання перекладу галузевих текстів. Доречною для нас є думка Л. Кацової, що «...студентів слід озброїти понятійним апаратом і системою знань, які є необхідними для виконання завдань майбутньої діяльності, при цьому забезпечити розвиток розумових якостей,

операцій і процесів, видів і форм мислення відповідно до специфіки завдань і умов професійної діяльності, оскільки чим більш багате і розвинене професійне мислення, тим сильніший його вплив на професійний інтерес» [3, с. 8].

Як вже було зазначено, теоретичні знання самі по собі, без практичних навичок і умінь їх використання, не можуть вирішити проблему підготовки до реальної діяльності, оскільки вони не передаються, а продукуються у процесі особистісно-значущої діяльності. Погоджуючись з думкою Т. Гармаш [2, с. 72], вважаємо, що метою сучасної освіти стають не просто знання й уміння, а певні якості особистості, формування ключових компетентностей, які повинні підготувати студентів до подальшої інноваційної професійної діяльності.

В межах кваліфікаційного компоненту готовності майбутніх фахівців з перекладу до інноваційної професійної діяльності виділяємо такі компетентності: перекладацька та предметна.

Перекладацька компетентність включає наявність теоретичних знань та практичних навичок, необхідних для перекладу текстів на фаховому рівні, із урахуванням усіх вимог, що висуваються замовником, та обґрунтуванням свого перекладацького рішення. Вона передбачає наявність лінгвістичних факторів, тобто розуміння мови оригіналу та бездоганне володіння мовою перекладу, а також врахування екстралінгвістичної, або культурної специфіки, притаманної носіям мови оригіналу та перекладу.

До *предметної компетентності* належать знання про особливості перекладу спеціалізованих текстів технічної літератури, знання основних термінів та термінологічних сполучень, а також предметних знань в межах конкретної галузі (галузей) науки.

Важливим компонентом готовності до інноваційної діяльності, котрий відображає аналіз власної діяльності майбутніх перекладачів, є *рефлексивний*. Як зауважує Н. Сенчина [4, с. 50], рефлексія – це психічний механізм людини, що забезпечує існування людської діяльності, її внутрішня психологічна частина, тобто передумови закладені природою в кожній людині у вигляді фізіологічного механізму зворотного зв'язку – рефлексів. Реалізується цей компонент через такі рефлексивні процеси, як здатність до самооцінки, самоконтролю та самокорекції результатів особистої професійної діяльності.

Рефлексивний компонент майбутнього фахівця з перекладу характеризується сукупністю якостей, пов'язаних з усвідомленням свого професійного становлення на сучасному ринку праці, досвіду впровадження інновацій у майбутній професії, порівнянням результатів з передбачуваними чи запланованими, виявленням

недоліків та шляхів удосконалення своєї діяльності. Професійно важливими якостями студентів-перекладачів є вміння приймати рішення і нести відповідальність, впевненість, активність, самостійність, ініціативність, сформовані комунікативні навички та вміння, комунікабельність, самовдосконалення, здатність до самоконтролю, самокритичність, самонавчання, самокорекція та самоаналіз.

Рефлексивна підготовка забезпечує формування у студентів-перекладачів професійної зрілості, тобто цілісного уявлення про вагомість сучасної перекладацької діяльності, осмислення відповідності своїх професійних знань і умінь вимогам професії перекладача, є запорукою професійного самовдосконалення та самооцінки результатів власної інноваційно-професійної діяльності.

Погоджуємося з думкою О. Шупти [6, с. 56] з приводу того, що самооцінка студента впливає на правильне або неправильне ставлення до себе і може стимулювати чи гальмувати розвиток особистості. Студент повинен завжди критично ставитися до самого себе, своєї роботи, своїх можливостей аби стати конкурентоздатним спеціалістом. У нього з'являється бажання виявити свої індивідуальні здібності та нахили, визначити цінності для себе як професіонала.

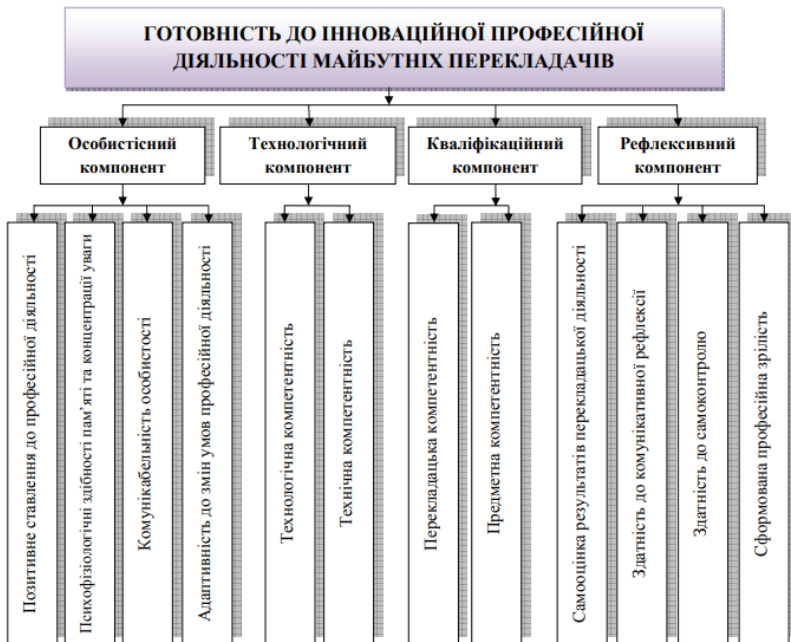
У результаті рефлексії на успішно виконану діяльність майбутній перекладач переживає задоволення, впевненість, самостверджується як особистість, несе відповідальність за впровадження інновацій перед собою, студентами, колегами. Цей компонент відображає сформованість рефлексивної позиції перекладача (характер оцінки себе як суб'єкта інноваційної професійної діяльності).

Отже, наше бачення структури готовності майбутніх фахівців з перекладу до інноваційної професійної діяльності ми узагальнюємо таким чином (рис. 1):

З рисунку 1 видно, що сукупність особистісного, технологічного, кваліфікаційного і рефлексивного компонентів складають сутність готовності майбутніх фахівців із перекладу до інноваційної професійної діяльності. До кожного компонента означеної готовності подано узагальнюючі характеристики.

Розглянувши та схарактеризувавши компоненти готовності майбутнього фахівця з перекладу до інноваційної професійної діяльності, доходимо думки, що всі вони неподільно існують у єдиній структурі готовності фахівця до професійної діяльності, рівень їх розвиненості і вираженості вказує, відповідно, на рівень готовності майбутнього фахівця з перекладу до інноваційної професійної діяльності, яка забезпечується його активністю щодо досягнення мети, особливостями протікання різних психічних процесів, цілісним

проявом вроджених і набутих механізмів й культури поведінки, засвоєнням професійних знань та умінь, навичок комунікації, самоконтролю, а також впровадженням технологічних інновацій протягом усього періоду його професійної підготовки у вищій школі.

Рис. 1. Структура готовності майбутніх фахівців із перекладу до інноваційної професійної діяльності

Подальші наукові пошуки слід спрямувати на діагностику стану готовності майбутніх фахівців з перекладу до інноваційної професійної діяльності за кожним із компонентів і розробку методики їх удосконалення у процесі професійної підготовки у ЗВО.

Література

1. Азимов Э.Г., Щукин А.Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). Москва: ИКАР, 2009. 448 с.
2. Гармаш Т.А. Професійна підготовка майбутніх фахівців із логістики до управлінської діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2018. 328 с.
3. Кацова Л.І. Формування професійного інтересу у майбутніх учителів у процесі педагогічної практики: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Харків, 2005. 19 с.
4. Сенчина Н.Г. Формування педагогічної рефлексії учителів

гуманітарних спеціальностей у післядипломній освіті: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2019. 320 с. **5.** Теплов Б.М. Избранные труды: В 2 т. М.: Педагогика, 1985. Т. 1. 329 с. **6.** Шупта О.В. Формування готовності до професійної творчої діяльності майбутніх перекладачів: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2005. 242 с. **7.** Юнг К.Г. Психологические типы. К.: Академ. проект, 2016. 113 с.